

CANSIZ NESNELERİN EVRENİNDE

© Artcamera

DURGUN
YAŞAM

Fotoğrafın çoğu alanında yaşananın aksine, “still life” ya da durgun yaşam fotoğrafı, bir fırsat kollamak, o fırsatın peşinden koşmak ya da o fırsatın sunduğu “uygun an”ı yakalamak değil. Düşüncesiyle, tasarımıyla, uygulanmasıyla, çekimiyle baştan sona “fotoğrafın kendisini inşa etmek” temeline dayanan bir fotoğraf alanı. Yayıncılık ya da tanıtım alanlarında da oldukça yaygın kullanılan durgun yaşam fotoğrafı, bir sanat ürünü olabilme yeteneğine en yatkın özelliktedir. Bu fotoğraf alanının ana temasıysa, hemen her yerde karşılaştığımız cansız nesnelere. Durgun yaşam fotoğrafı, bir nesnenin betimlenmesinden, bir fotoğrafçının iç dünyasının nesnelere yoluyla dışavurumuna kadar geniş bir yelpazede, etkili bir araç olarak karşımıza çıkar. Öteki fotoğraf alanlarına kıyasla, fotoğrafçılarından hem daha çok zaman harcamasını hem de daha çok çaba göstermesini ister. Yeterince istekliyseniz, siz de evinizde ya da yarattığımız bir stüdyo ortamında durgun yaşam fotoğrafı çekebilirsiniz.

Durgun yaşam fotoğrafı, her gün görüp kullandığımız lamba, kitap, vazoz, çiçek, kül tablası, biblo, tabak, çatal, kaşık, bıçak, meyve, sebze, şişe, bardak, kadeh, sürahi, şekerlik, ekmek, kurabiye, çikolata vb. sıradan nesnelere, izlenmeye değer görüntüye dönüştürür. Böyle bir dönüşümün gerçekleşmesinde, bir düşünce geliştirmek; bu düşünceye uygun bir tasarım yapmak; tasarımı anlatan kaba bir çizim oluşturmak en önemli aşamalar. Bu aşamaları geçiren fotoğrafçı, fotoğraf karesinde bulduracağı her nesneyi dikkatle seçer, fon seçimi, görüntü düzenlemesi, başarılı bir çekimi sağlayacak aydınlatma, film seçimi vb. koşulların tümünü kendisi hazırlar. Başka bir deyişle, durgun yaşam fotoğrafı titizlikle inşa edilir. Fotoğrafçı, nesnelere seçiminden onları nasıl işleyeceğine kadar her aşamada, tam anlamıyla hem üretici hem de üretimin denetleyicisi olur. Bu yüzden bir durgun yaşam görüntüsünde tesadüflerle değil, tümüyle bilinçli seçimlerle karşılaşırız.

Bir durgun yaşam fotoğrafının tasarımı, fotoğrafçının yapmak istediğiyle koşut, görüntülenecek nesne ya da nesnelere için fon seçimi; nesnelere birbirleriyle ve fonla ilişkisi ya da ilişkisizliği ve aralarındaki boşlukların

dengesini; makinenin konumu ve yüksekliği; aydınlatma seçenekleri ve objektif seçimi gibi unsurları içerir.

Fonlar

Yanlış seçilmiş bir fon, çoğu zaman fotoğrafçının emeklerini boşa çıkarır; istenen etkinin oluşmasında bir engel olabilir. Çekim anından önce titizlikle yapılan hazırlıkların ilerlemiş bir aşamasında gerek duyulan fon değişimi, genellikle istenmeyen bir durumdur; bunlardan kaçınmak için, nesne ya da nesnelere seçen bir fotoğrafçının çekim süreci, öncelikle, tasarımına uygun bir fonun seçimi ve fonun düzenlenmesiyle başlar. Fonun ana nesneyle arasındaki ilişki ya da ilişkisizlik, düzenlenen görüntü üzerinde yaratıcı bir etki oluşturup oluşturmadığı, seçim ölçütlerinin başında gelir. Bu ölçütleri değerlendirip karar veren, yine fotoğrafçının kendisidir.

Fon olarak kullanılabilir sayısız malzeme bulunur. Nesnenin fon üzerinde havada duruyormuş gibi görünmesini sağlayan basit, belirsiz fonlar yaygın kullanılırlar. Bu tür fonlar siyah, beyaz, gri gibi dokusuz malzemelerle yapılabilir. Açık tonlu fonlar için plastik, formika ya da laminat gibi düzgün, pürüzsüz malzemeler uygun olur. Kağıt malzemedeki yapılmış fonlar, özellikle yakınlaştırmacılarla yapılan çekimlerde, dikkat çekecek kadar dokulu olabilirler, üstelik çalışma sırasında kırışıp, katlanabilirler. Seçilen fon siyahsa, ayırdedilebilir bir doku ya da tondan sözedilemez; çünkü siyah fon bütün gölgeleri yokeder. Kaliteli, siyah, kadife kumaşla mükemmel bir fon ya-

pabilirsiniz. Çoklukla, tam üstten ya da fona koşut bakış açılarıyla yapılacak çekimlerde düz fonlar kullanılabilir. Ancak, fonlar düz, uyumlu ya da tek bir yüzeyden oluşmak zorunda değil. Fon seçiminde başka ölçütler de olabilir; fotoğrafın içinde aynı anda varolan çokluklar ve tekdüze yinelenmeler örneğin, kum ya da çakıl taneleri de kendiliğinden fon oluşturabilirler. Çeşitli özellikteki kumaşlardan, alüminyum folyolardan, tül perdelerden farklı özellikte fonlar yaratmak da olası. Yaygın kullanılan başka bir tip de, sonsuz fonlar. Bu tür fonların eğimli oluşları, hem

Nesneler

Nesne ya da nesnelere yerleştirilmesi hem fonun hem de nesne ya da nesnelere özellikleriyle ilintili. Nesnelere, biçimleri, şekilleri, renkleri ya da malzemeleriyle olduğu kadar, işlevleriyle de ilişkilendirilebilirler. Mat, parlak, saydam, yarı saydam olabildikleri gibi, farklı geometrik biçimlerde de olabilirler. Parlak nesnelere bir arada kullanılırken birbirleri üzerine yansıtılabilirler, ya da parlak bir nesne tek başına çekim yapılan bütün alanı yansıtabilir. Bu nesnelere birbirleriyle ilişkileri ya da ilişkisizlikleri ve fonla ilişkileri ya da ilişkisizlikleri, aralarındaki boşlukların dengesi ya da dengesizliği gibi konular, fotoğrafı etkileyen unsurlardır. Herşeyin birbiriyle çok uyumlu tasarlandığı bir çekimin sonunda çok uyumlu bir fotoğraf çıkabilir. Ya da tam tersi, fonla nesnelere çok kontrast olabilir; fonla nesnelere uyumlu olsa bile, kullanılan yan öğelerle kontrast oluşturulabilir. Nesne çekimlerinin en zor yanı, yapılan görüntü düzenlemesinin çekime ne zaman hazır olduğuna, başka bir deyişle, düzenlemenin ne zaman sonlandırılması gerektiğine karar vermektir. Aksi halde, günlerce görüntü düzenleme uğraşmak zorunda kalabilirsiniz. Farklı aydınlatmalarla seçilmiş tek bir nesneyle bile, sonsuz sayıda düzenleme yapabilirsiniz.

bir sonsuzluk etkisi yaratır hem de fotoğrafçının bir çok alanda denetimini kolaylaştırır; örneğin, özellikle de açık renk seçilmiş bir sonsuz fondan yansıyan ışık, nesneyle fonun birbirinden daha güçlü ayrılmasını sağlar. Ayrıca, açık renk ya da beyaz bir sonsuz fon, tepeden ve biraz uzaktan yapılan bir aydınlatmayla, yukarıdan aşağıya gidildikçe koyulaşan dereceli bir ton geçişi yaratır. Başka bir deyişle sonsuz fonlar, belirsiz fonlara göre daha etkili ve farklı görsel etkiler yaratabilir.

Tüm bu fonların görünümü ışık yoluyla dramatik olarak değiştirilebilir. Örneğin, arkadan aydınlatılmış yarı saydam plastik, üzerinde gölge oluşturmayan beyaz fon etkisi verir. Fonlar nesnenin görünüşüne zıt ya da tamamlayıcı olabilirler. Fonlar, renk, ton, desen ve dokular atmosfer yaratmada da etkili olurlar. Atmosferik düzenlemeler, genellikle görüntünün görsel yönünü öne çıkarmak için değil, çağrışım gücünü artırmak amacıyla kullanılırlar; ama, ana nesnenin tamamlayıcısı ya da karşıtı olarak da katkı yapabilirler. Bütün bu süreçte önemli olan tek şey, fotoğrafını çekeceğiniz nesneyle ulaşmak istediğiniz sonuca uygun, nesne fon ilişkisini doğru kurmayı başarmaktır. Hedeflerinize uygun fonunuz hazır, tasarımın ikinci aşamasına geçebilirsiniz.

Objektif Seçimi ve Makinenin Konumu,

Tasarımın ikinci aşaması makinenin nereye yerleştirileceğiyle ilgili. Ama yerleştirme işleminden önce hangi objektifle çekim yapılacağına karar vermek gerekir. Görüntülenen alan küçük olduğundan, farklı objektiflerin farklı odak uzunlukları farklı sonuçlar elde edilmesine yol açar. Ek olarak da, seçilen objektifin odak uzunluğuna bağlı görüntü bozulmalarına neden olur. Profesyonel fotoğrafçılar genellikle tele objektiflerle çalışırlar. Bu tür objektifler, görüntü bozulmalarını önemli ölçüde azaltır; makinenin, çekim yapılan alandan daha uzak bir yere yerleştirilmesini sağlar; fotoğrafçının rahat hareket edebilmesine yardımcı olur; üstelik alan derinliğini kullanma olanağı yaratır. Aslında, iyi bir aydınlatma altında oldukça küçük bir

Yansıtıcı ve yarı saydam nesnelerin aydınlatılması

Bazı malzemelerin fotoğraflanmasında güçlüklerle karşılaşılabilir. Hem biçimi hem de saydam olduğu gösterilmek istenen cam gibi malzemeler; çatal bıçak gibi gümüş ya da aşırı parlak metal malzemeler, yüzeyi sırta kaplı seramik malzemeler, genellikle çekimleri sırasında güçlük çıkarırlar. Cam, metal, sırlı ya da cilalı yüzeyler, ışığı yoğun parıltılar şeklinde yansıtırlar. Üstelik tıpkı ayna gibi önlerindeki herşeyi tanınabilir şekilde yansıtırlar. Bundan kaçınmanın bir yolu, olabildiğince yaygın aydınlatma yapmaktır: isterseniz penceleden gelen ışığın önüne tül perde çekerek ya da yansıtıcılarla, dolaylı bir aydınlatma yapmak yararlı olur. Ancak bu türde bir ışık kullanımı, bazı nesnelerin sıkıcı görünmesine neden olur. Bu sıkıcılıktan kurtulmak için istenmeyen yansımaları, yansıtıcılar aracılığıyla denetleyebilirsiniz.

yer çekildiği için, netsiz görüntüler kolayca elde edilebilir. Ama örneğin, elektronik bir aracın görüntüsünde yalnızca açma kapama düğmesinin net olması ya da bir çiçek çekiminde yalnızca bir-iki yaprağın net, diğerlerinin netsiz olması gibi belirli bölgelerin netsiz olması isteniyorsa, kesinlikle bir tele objektif kullanmak gerekir. Alan derinliğini kullanarak oluşturulan netsizliklerle, fotoğrafın etkisi tümüyle değişebilir, güçlenebilir. Ancak, derinlik etkisi bozulmalarından yola çıkan bir tasarım yapılmışsa, elbette diğer objektifler de kullanılabilir. Bu yüzden, objektif seçimi de tasarım çalışmasının önemli bir parçası.

Makinenizi yerleştirirken, bir tripod kullanmanız gerektiğini anımsatalım.

Daha yuvarlak nesnelere dışbükey bir ayna gibi davranırlar, yani bütün çekim alanını ve fotoğrafçıyı gösterirler. Bunu engellemenin bir yolu, fotoğrafçı ve makineyi karanlıkta bırakacak şekilde, yalnızca çekim yapılan alanı aydınlatmaktır; nesne, gerçekte çevresini görür, ama ışık yetersiz olduğu için yansıtamaz. Bu yöntem yalnızca yarı yansıtıcı yüzeylerde etkili olur. Metal bir yüzey söz konusu olduğunda fotoğrafçının ve ortamın yansımaları nesne üzerinde görünür. Profesyoneller bu sorunu aşmada ilginç yöntemler uyguluyorlar: Kocaman perdenin üzerine bir delik açıp sadece objektifi oradan çıkarıyorlar, geri kalan her yeri de beyaz yaparak, nesnenin gördüğü her yerin beyaz olmasını sağlıyorlar. Ya da yansımaları denetlemek için, belli bir bölgeyi siyah yapıp, keskin bir beyaz ve siyah geçişi sağlıyorlar.

Tripoda takılmış bir makinenin nereye yerleştirileceği, hangi yükseklikten çekim yapılacağı konularındaki kararlar da tasarımın belirleyici etkenleri. Makine hangi açıda ve yükseklikte olursa olsun, kesinlikle fon sınırlarının içini gören bir bakış açısına göre yerleştirilmeli. Aksi halde, görüntüde hoş olmayan ve istenmeyen sonuçlar oluşabilir. Bundan sakınmak için, makinenin görüş açısına giren alanı tanımlayan minik işaretler, fon üzerine yerleştirilebilir. Bu işaretler, özellikle küçük nesnelerin görüntüleneneceği küçük alanlarda, makineye göre öne yerleştirilen nesnelerin fotoğraf karesi dışında kalması ya da fonun çevresindeki boşlukların fotoğraf karesi içine girmesi gibi olası durumları engellemeyi sağlayan uyarılardır. Bu işlemin sonunda çekim yapılacak alan da belirlenmiş olur. Artık nesnelere fon üzerine yerleştirmeye başlayabiliriz.

Aydınlatma

Durgun yaşam fotoğrafında doğal ışık, halojen ışıklar, tungsten ışıklar, mum ışığı, flaşlar, paraflaşlar gibi aydınlatma araçlarıyla ya da çeşitli yansıtıcılarla çok çeşitli aydınlatmalar yapılabilir. Aydınlatma, nesnenin biçim, görünüş, doku ve renklerini açığa çıkartmada ya da örtmede ve ortamın atmosferik etkisini yaratmada çok önemli rol oynar. Çok çeşitli aydınlatmalardan söz edilebilir. Tek taraftan aydınlatmak, tek taraftan güçlü bir aydınlatma yapmak ama yansıtıcı birşeyle diğer tarafın karanlığa yakın olmasını sağlamak, ana ışıkla spot ışık kullanmak vs. Işığın konumlandırılışı, şiddeti ve kon-

trastlığı da fotoğrafı doğrudan etkileyen öteki unsurlar. Çok sert bir ışık net anlatımları, yumuşak ışıkta yumuşak anlatımları yaratır ve nesnelerin algısını güçlendirir. Sert ışıklarla üretilmiş fotoğraflarda bazı göz yanımları da söz konusu olabilirken, yumuşak ışıkla elde edilenlerde, gölgelerden arındıkları için, nesnelere tek tek ayırt etmek olası. Çıplak bir tungsten ampul aydınlatması yapılırsa; kenar keskinliği sert, gölgeler de çok yoğun olur. Bunların önüne geçmek için yaygın aydınlatma kullanılabilir. Bir ampulün önüne konacak yarı geçirgen bir malzeme, ışığın yayılmasına yardımcı olur. Abartılı biçimde kullanılan yaygın ışık, görüntünün etkisini azaltabilir. Bu yüzden çekim sırasında çok dikkatli ışık ayarları gerekebilir. Basit nesnelere çalışırken, pencereden ya da kapıdan gelen doğal ışıkla da oldukça iyi sonuçlar alınabilir. Doğal/yapay, sert/yumuşak, ön/arka/orta/alt/üst, genel/spot gibi aydınlatma seçenekleri, tümüyle tasarıma bağlı ve nesnelere durumlarıyla ilintili.

Birden çok ışık kaynağı kullanmayı plânladıysanız, aydınlatma düzenleme-

Öneriler

Yeni başlayanların sık yaptıkları bir hata, çerçevenin içine çok fazla nesne tıkıştırma; özellikle başlangıçta basit nesnelere, basit fonlarla ve basit ışıklarla çalışın.

Unutmayın durgun yaşam fotoğrafı çekerken alışıldık çekim mantığına ters bir işlem uygulanır; makine, fon ve ışıklar sabitken; yalnızca nesnelere sınırlı biçimde hareket edebilirler. Bu yüzden düzenlediğiniz nesneyi çekerken makineyi, ışık ve yansıtıcıları, kolay hareket edebileceğiniz geniş alanlar bırakarak yerleştirin. Bu sayede çekim yüksekliğini kolayca değiştirebilirsiniz. Fotoğraf makinesi, sizin çıplak gözle bakış açınızdan farklı bir yükseklikte ya da konumdaysa, hazırlanan düzenlemeyi ya da düzenlemeyi oluşturan unsurları çıplak gözle değerlendirmenin anlamı kalmaz. Cm boyutundaki bakış farklılıkları bile, nesnelere aralarındaki ilişkiyi değiştirir. Bu nedenle her değişikliği bakaçtan denetleyin.

Bu fotoğraf türünde ışıklı ve gölgeli alanlar arasındaki dengenin yanısıra, doğal gün ışığının, günün farklı zamanlarındaki durumu ya da stüdyo ışığının niteliği her zaman önem taşır.

Fon rengi fotoğraflardaki duygu ve atmosferi belirler. Koyu renkler geniş mekan duygusunu azaltır; hapsedilmiş, kapatılmış, hatta derin, düşünceli bir duygu verir. Açık ve pastel renklere bir ferahlık, özgürlük duygusu uyandırır.

SLR'la yapılan çekimlerde, makinenin bakış açısı nesnenin bazı noktalarına olan uzaklığı artırır; bu da, hem perspektif bozulmaya yol açar

si yaparken, her bir ışık kaynağının nesne ya da nesnelere üzerindeki etkisini anlamak gerekir; Örneğin sıralama olarak önce ana ışığın yerini saptayıp, nesne üzerindeki etkisini gözlemleyin ve ana ışığı kapatın. Sonra yan ışıklardan birini yerleştirip, nesne üzerindeki etkisini gördükten sonra kapatın. Işık örgünüz tamamlandığında, hepsini birden yakın ve yeniden gözlemleyin. Aydınlatma devreye girdikten çekim sonuna kadar, seçtiğiniz ışıklar dışında görüntüyü etkileyecek ışık kaynaklarını kapatın; yalnızca denetlediğiniz ışıklarla çalışın.

Tasarıma uygun bir aydınlanma sağladıktan sonra bir ışıkölçer ya da makinenin ışık ölçeriyle görüntü alanındaki ışık dağılımını ölçün. 35 mm SLR kullanan bir fotoğrafçı makinesini nokta ölçüm ayarına getirerek ve yerinden oynatmadan, nesne üzerindeki farklı noktalardan ışık ölçümü yapabilir. Işık ölçümüyle elde ettiğiniz en alt ve en üst değerlerin ortalaması, hangi ışık ve diyafram değerleriyle çekim yapacağınızı belirler. Ortalama ışık değerleriyle yapılan bir çekimde, yine tasarıma bağlı olarak ışık dağılımı da

hem de alan derinliğini zorlar. Tüm alanı net yapmak için şiddeti yüksek ışıklara gerek duyulur. Böyle bir durumda da bütün alanı netleyebilmek için diyaframı kısma gerekir.

Kullandığınız ışığa uygun film seçin; örneğin günışığı film kullanıp, yapay aydınlatma yapılırsa sarı-kırmızı kaymalar oluşur. Bazı çalışmalar için s/b bazıları için renkli filmler çok uyumlu olabilir. Softlaştırıcı, yıldız efekti veren ya da renk düzeltici gibi çeşitli filtreler kullanılabilir.

Işıklamanın, nesne düzenlemelerindeki etkisini anlamak için, doğru olarak kabul ettiğiniz ışık ölçümünün altında ve üstündeki değerlerle de tarama çekimleri yapın. Hazırlanan ışın zorluk derecesine göre bazen denetlemeye rağmen görülemeyen kusurlar olabilir. Polaroid film kullanarak deneme çekimleri yapın, böylece hem görüntü düzenlemesini hem de ışığı denetlersiniz.

Çekimde, örneğin bardaktan boşalan bir sıvı görüntüsünde olduğu gibi hareket unsuru varsa, örtücü hızı değerleri de devreye girer. Hareketi dondurmak isterseniz yüksek bir örtücü hızında flaşla çekim yapın; ama dökülme eyleminin kendisini yani hareket akışını görüntülemek isterseniz, düşük bir örtücü hızı değerinde önce flaşla bir kere ışıklayın, flaş ışığı sonlandıktan sonra bir süre daha, ortam ışığıyla ışıklayın sürdürün. Hareket fotoğrafları çekerken, ortamın çok aydınlık olmasına özen gösterin.

Durgun yaşam fotoğrafı kusurları kabul etmez, hataları hemen gösterir; bir hata varsa bunu kendinizde arayın. Hatalara yol açmamak için dikkatli ve titiz çalışın. Çok sabırlı olun; çünkü, bazen tek bir çekim bile saatlerce sürebilir.

© Artcamera

yaygın olabilir. Ama, tasarım bu yaklaşımdan farklı düzenlenmişse, örneğin en parlak noktanın en detaylı diğer yerlerin de karanlık olması hedefleniyorsa, o zaman ışık ölçümüyle elde edilen en üst değerde çekim yapılmalı. Tam tersi de geçerli elbette. Çok parlak olan bir bölgenin ışık ölçüm değeriyle yapılan çekimlerde kontrast yükselirken, ortalama ölçümle yapılanlarda kontrast düşer. Çok koyu bir noktanın öne çıkarıldığı çekimlerdeyse, parlak alanlarda istenmeyen ışık patlamaları oluşabilir.

Tasarımı oluşturan unsurlar hazır olduğunda son bir kez görüntü alanını gözden geçirin. Gerekse varsa nesnelere üzerinde tasarıma etki etmeyecek küçük değişiklikler yapılabilir. Aman dikkat! Bu aşamada nesnelere yapılan küçük değişiklikler bile büyük oranda farklı sonuçlar oluşmasına yol açar. Hatta bu, bazen bütün bu işlerin yeni baştan yapılmasını gerektirebilir. Şimdi deklanşöre basma zamanı. Biraz zahmete katıldınız ama, hem yaratıcı gücünüzü zorladınız, hem de cansız görünen dünyanın yeniden biçimlendiricisi oldunuz.

Serpil Yıldız

Kaynaklar

- J. Hedgecoe; The Photographers Handbook, Ebury Press, London, 1992
- M. Langford; Yaratıcı Fotoğrafçılık, İnkilap Yayınları, 1991
- J. Hedgecoe; Siyah-Beyaz Fotoğraf Sanatı ve Karanlık Oda Teknikleri, Remzi Kitebevi, 1999
- İ. Göger; "Stüdyo Fotoğraf Teknikleri", AFSAD İleri Düzey Seminerleri, 2005